

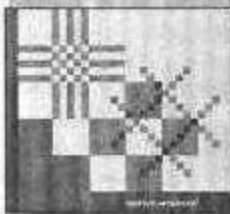

Т.КУЗЬМІНІЧ
НББ, намеснік
дырэктара
па інфармацыйных
рэсурсах,
канд. педагагічных
наук, дацэнт

Нацыянальны дакумент у полі зроку айчынных бібліятэк

15

**Напярэдадні Дня
бібліятэк убачыў свет
новы тэматычны
зборнік артыкулаў,
у якім прадстаўлены
тэарэтычныя пытанні,
сучасныя прававыя
нормы функцыяна-
вання нацыянальных
дакументаў, а таксама
сучасны вопыт навуко-
вых бібліятэк краіны па
фарміраванні і
захаванні адпавед-
ных калекцый,
іх бібліяграфічнай
апрацоўцы, фарміра-
ванні пошукавых
сістэм і інш.**

Нацыянальны да-
кумент як аб'ект
дзеянасці бібліятэк
Беларусі / Нацыя-
нальная бібліятэка
Беларусі; складальнік
Т.В. Кузьмінч. – Мінск:
Нацыянальная
бібліятэка Беларусі,
2010. – 228 с.

Сучаснае інфармацыйнае поле надзвычай разнастайнае. Яно настолькі інтэнсіўна развіваецца і па формах прадстаўлення інфармацыі, і змястоўна, што часам цяжка арыентавацца ў гэтых зменах, знайсці і «затрымаць у часе» неабходныя факты, каментарыі, розныя аналітычныя матэрыялы. Да найбольш стабільнай і доўгатэрміновай адносіцца зафіксаваная інфармацыя на розных носбітах – дакументы, якія з'яўляюцца часткай гісторыка-культурнай спадчыны пэўнай краіны, вынікам жыццядзейнасці грамадства, і сведчаць аб узроўні яго інтэлектуальнага, творчага, вытворчага развіцця.

Стварэнне дакументаў – мэтаскіраваны і рэгулюемы працэс, які знаходзіцца пад уплывам розных фактараў і ў якім удзельнічае шэраг спецыяльна створаных сацыяльных інстытутаў. Да найбольш распаўсюджаных і запатрабаваных адносіцца бібліятэка. Яна забяспечвае збор, захаванне, апрацоўку і арганізацыю выкарыстання асноўнага грамадска даступнага інфармацыйнага рэсурса, які спрыяе задавальненню і фарміраванню інфармацыйных патрэб соцыума, з'яўляецца падмуркам навуковых даследаванняў. Бібліятэкі Беларусі працуюць з самымі разнастайнымі айчыннымі і замежнымі дакументамі: кнігамі і часопісамі, газетамі і плакатамі, паштоўкамі і картамі, дысертацыямі і аўтарэфератамі дысертацый, электроннымі выданнямі і сеткавымі электроннымі рэсур-

самі, мікраформамі і гравюрамі, неапублікаванымі дакументамі, патэнтамі і інш. Але найбольш пільная ўвага звяртаецца на нацыянальныя дакументы, якія адлюстроўваюць стварэння ў краіне веды, адыгрываюць вельмі важную ролю ў фарміраванні свайго нацыянальнага светапогляду.

У жніўні 2010 года Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі быў выпушчаны зборнік артыкулаў «Нацыянальны дакумент як аб'ект дзейнасці бібліятэк Беларусі». У ім адлюстраваны розныя бакі дзейнасці буйнейшых бібліятэк краіны, за якімі заканадаўча замацавана права атрымання ад беларускіх выдаўцоў экзэмпляраў дакументаў на бязвыплатнай аснове і абавязкі іх доўгатэрміновага захавання. Сярод аўтараў вядучыя спецыялісты Беларускага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Цэнтральнай навуковай бібліятэкі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Прэзідэнцкай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь, Рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэкі.

Артыкулы згрупаваны ў тры асноўныя блокі, якія прадстаўляюць тэарэтычныя і нарматыўна-прававыя аспекты фарміравання фондаў бібліятэк Беларусі нацыянальнымі дакументамі, фонды і калекцыі нацыянальных дакументаў у бібліятэках краіны, а таксама асаблівасці бібліяграфічнага адлюстравання нацыянальных дакументаў на сучасным этапе.

У айчынай бібліятэчнай практыцы замацаваліся падыходы да вызначэння нацыянальнай прыналежнасці дакументаў па чатырох асноўных аспектах: тэрытарыяльны (дакументы, створаныя ў межах Рэспублікі Беларусь), моўны (дакументы, створаныя на тытульнай мове краіны, незалежна ад месца іх выхаду ў свет), аўтарскі (дакументы, створаныя прадстаўнікамі Беларусі, незалежна ад месца выхаду ў свет і мовы дакумента), змястоўны (дакументы, прысвечаныя нашай краіне, незалежна ад моўнай прыналежнасці, аўтарства, тэрыторыі стварэння). Разам з тым, названы пералік можа ўдакладняцца і пашырацца ў дачыненні да рукапісаў і старадрукаваных выданняў, музычных твораў, дысертацый, пры фарміраванні асобных калекцый. Асаблівасці ўжывання дэфініцый, звязаных з нацыянальным дакументам, а таксама практычная рэалізацыя іх пры фарміраванні адпаведных фондаў і калекцый (іх структурных частак) адлюстраваны ў артыкулах В.Е. Лявончыкава, В.М. Герасімава, Г.У. Кірзевай, А.К. Санько.

На працягу апошняга дзесяцігоддзя айчыннымі даследчыкамі ўздымалася пытанне аб неабходнасці прыняцця закона аб абавязковым экзэмпляры. На жаль, такі закон на сённяшні дзень не прыняты, але значным крокам наперад стала Пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 3 верасня 2008 г. № 1284 «Аб зацвярджэнні Палажэння аб абавязковым бясплатным экзэмпляры дакументаў і прызнанні страціўшымі сілу некаторых пастаноў Урада Рэспублікі Беларусь», а ў канцы 2008 г. – «Інструкцыі аб парадку ажыццяўлення ўнутрырэспубліканскага дакументаабмену і пераразмеркавання дакументаў». Уплыў гэтых дакументаў на дзейнасць бібліятэк краіны, а таксама сучасныя падыходы да камплектавання фондаў у цэлым, асобных калекцый і відаў нацыянальных

дакументаў разглядаюцца ў артыкулах Т.В. Кузьмініч і А.А. Сіваковай, А.А. Сіваковай і А.П. Мацкевіч, Н.Ю. Барозкінай, Л.А. Аўгуль і А.М. Сікорскай.

Больш разнапланавымі з'яўляюцца артыкулы, змешчаныя ў другім раздзеле зборніка, у межах якога сабраны матэрыялы па асобных фондах ці іх частках (артыкулы Н.Р. Андрэевай, В.М. Герасімава, Г.У. Кірзевай, В.А. Мірончык і Т.Ч. Сінкевіч, В.В. Свякльы), калекцыях (артыкулы П.У. Вежнаўца і В.В. Неборскай, Л.М. Веснечак, В.П. Лапо, М.М. Ліс) і нават відах нацыянальных дакументаў (артыкулы Т.В. Кузьмініч, Н.І. Сафрававай, А.І. Цітавец). Па сутнасці гэта абагульненне вопыту работы чатырох буйнейшых бібліятэк краіны з нацыянальнымі кнігамі, часопісамі, спецвідамі дакументаў, старадрукамі, рукапісамі, рэдкімі выданнямі, электроннымі дакументамі, якое дазваляе вызначыць прыярытэтную кірунку фарміравання калекцый, падыходы да збору і вывучэння асобных відаў дакументаў, існуючыя праблемы, якія патрабуюць неадкладнага вырашэння. У артыкулах раздзела звернута ўвага на пытанні фізічнай захаванасці дакументаў, іх рэстаўрацыі і кансервацыі, якія рэалізуюцца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Кожны нацыянальны дакумент пры гэтым разглядаецца як факт гісторыка-культурнага працэсу, які спрыяе захаванню сацыяльнай памяці грамадства і які неабходна максімальна доўга зберагаць. Асвятляецца актыўная работа з фондамі па іх упарадкаванні, выяўленні пашкоджаных дакументаў і правядзенні рэнаставых работ па ўзнаўленні іх структурных элементаў, фрагментаў тэкстаў, па правядзенні мікалагічных даследаванняў.

Трэці раздзел зборніка прысвечаны бібліяграфічнай апрацоўцы нацыянальнага дакументнага патоку і фарміраванню інфармацыйнай прадукцыі. У зборніку знайшлі сваё адлюстраванне такія праблемы як сэнсавая апрацоўка дакументаў па гісторыі Беларусі, нот і аўдыявыданняў (артыкулы А.Ф. Бекранёвай, А.К. Санько), стварэнне аўтарытэтных запісаў на нацыянальныя аб'екты (артыкулы С.У. Ільіной і Л.Л. Бушыла, С.Л. Гаўрылавай і Т.Г. Крышалавіч), стварэнне аналітычных запісаў на часткі нацыянальных дакументаў, фарміраванне бібліяграфічнай базы даных «Беларусь: ад мінулага да сучаснага» (артыкул М.Г. Пагодзінай).

Змест публікацый зборніка сведчыць аб вялікай увазе, якую буйнейшыя бібліятэкі Беларусі надаюць нацыянальным дакументам, і аб інтэнсіўнасці іх работы па камплектаванні фондаў, фарміраванні і захаванні асобных калекцый, стварэнні інфармацыйна-пошукавых сістэм. Па-за межамі зборніка засталіся краязнаўчыя дакументы, з якімі актыўна працуюць бібліятэкі краіны і якія з'яўляюцца надзвычай цікавай і недастаткова вывучанай часткай гісторыка-культурнай спадчыны. Работа бібліятэк з краязнаўчымі матэрыяламі можа быць пакладзена ў аснову асобнага зборніка ці, магчыма, манаграфіі. Але гэта праца наперадзе. Падрыхтаваны і прапануемы сёння зборнік, на наш погляд, будзе карысны пры вывучэнні практычнай дзейнасці айчынных бібліятэк, перайманні іх вопыту і яго навуковым абагульненні, у вучэбнай дзейнасці пры напісанні лекцый, падрыхтоўцы да семінарскіх заняткаў, выкананні самастойных заданняў.